

ΤΟ ΡΕΜΠΕΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Φοίβος Ανωγειανάκης

Ριζοσπάστης (28-1-1947)

Τελευταία, με μια απόφαση που πήραν τα μουσικά μας σωματεία, ζητείται από το Υπουργείο Παιδείας, να παρθούν τα κατάλληλα μέτρα για να σταματήσει η διάδοση του λαϊκού ρεμπέτικου τραγουδιού. Η κίνηση αυτή αγκάλιασε σιγά-σιγά τους μουσικοκριτικούς και χρονογράφους μας (Σ. Σπανούδη, Π. Παλαιολόγο κ.ά.), που σε συζητήσεις και άρθρα τους καταπιάστηκαν με την «ηθική» και καλλιτεχνική του αξία, όπως και με την επίδραση που έχει ιδιαίτερα στην νέα γενιά. Αφορισμοί «εν ονόματι» της ηθικής που κινδυνεύει, η πρόχειρη αξιολόγηση του λαϊκού ρεμπέτικου τραγουδιού, έτσι όπως παρουσιάζεται στην κοσμική ταβέρνα –ας το προσέξουμε αυτό– εμπόδισαν μια κριτική τοποθέτησή του, δημιουργώντας θόρυβο και σύγχυση.

Ασφαλώς, δεν αρκούν μόνο τα κριτήρια της δυτικής μουσικής μας μόρφωσης για να πλησιάσουμε και μελετήσουμε το ρεμπέτικο τραγούδι, όταν μάλιστα συνοδεύονται από την «τρέχουσα» αντίληψη για την ηθική. Πολλές πλευρές του είναι φυσικό να μας ξενίζουν. Έχουμε τόσο απομακρυνθεί απ' τις πηγές του, ακολουθώντας το δικό μας δρόμο, που κάποτε με δυσκολία ξαναβρίσκουμε τους εαυτούς μας.

Η στήλη αυτή έχει κι άλλοτε ασχοληθεί –εντελώς περιορισμένα– με το σύγχρονο αστικό λαϊκό τραγούδι, δηλαδή το ρεμπέτικο. Η παράδοση του δημοτικού τραγουδιού και κάπως λιγότερο της βυζαντινής μουσικής, όσο κι αν εκπλήσσει μερικούς, συνεχίζεται σ' αυτά τα τραγούδια που είναι μια γνήσια μορφή σημερινής λαϊκής μουσικής. Διαφορετικές συνθήκες και όροι ζωής δημιούργησαν το δημοτικό τραγούδι. Η μάχη, η φύση, το βουνό κι ο κάμπος, το πανηγύρι, στάθηκαν οι πηγές του. Άλλοι όροι ζωής γεννούν το σύγχρονο λαϊκό, αστικό τραγούδι. Η ζωή των αστικών κέντρων. Η γρήγορη κοινωνική διαφοροποίηση που συντελείται μετά την απελευθέρωση του '21 οδηγεί σε διαφορετικούς δρόμους τη μουσική δημιουργία. Η μουσική της δύσης παρασύρει τους «μορφωμένους» μας που στην αρχή κόβουν κάθε δεσμό με τη βρυσομάνα του δημοτικού τραγουδιού.

Απ' την άλλη μεριά όμως τα λαϊκά στρώματα που μένουν μακριά απ' την επιρροή της –η δαπανηρή της εκπαίδευσης κι η δύσκολη ζωή τους δεν το επιτρέπουν– εξακολουθούν να τραγουδούν. Αυτή τη φορά όμως τη ζωή τους στις πόλεις. Η αγάπη κι ο έρωτας, οι μιζέριες της ζωής, πολλές φορές αισθήματα φυγής, πειραχτικής διάθεσης ή χιούμορ γίνονται θέματα στα τραγούδια τους. Η τραγικότητα συνυφασμένη με την ειρωνεία, ο λυρισμός με την αφηγηματική πεζότητα, πολλές φορές πραγματώνονται σε υπέροχες μελωδικές μορφές. Το κύριο χαρακτηριστικό τους είναι η πρωτότυπη μελωδική τους γραμμή. Ο χώρος της εφημερίδας δεν επιτρέπει επιστημονική ανάλυση της συγγένειας των τραγουδιών αυτών με το δημοτικό τραγούδι – μουσικές κλίμακες, ύφος, καταλήξεις κ.λπ.– ούτε ακόμα και μια αισθητική αξιολόγησή τους.

Τα λόγια, στενά δεμένα με τη μουσική, μας έχουν δώσει, όχι λίγες φορές ως τα σήμερα, ποιήματα που πολλοί ποιητές μας θα

ζήλευαν την απλότητα μα και την έντασή τους, το καλοτοποθετημένο επίθετο ή την ανεπιτήδευτη εκφραστική τους δύναμη. Να ένα απ' αυτά: Η «Βροχούλα». Μουσική και ποίηση του Μητσάκη.

*Συννέφιασε, συννέφιασε
Συννέφιασε ο ουρανός
Ο ουρανός συννέφιασε
Ψιλή βροχούλα έπιασε*

*Ξεκίνησα, ξεκίνησα
Ξεκίνησα για να σε βρω
Για να σε βρω ξεκίνησα
Που τόσο σ' αποθύμησα*

*Δυνάμωσε, δυνάμωσε
Δυνάμωσε και η βροχή
Και η βροχή δυνάμωσε
Στο δρόμο που μ' αντάμωσε*

Και τόσα άλλα που θα μπορούσαν ν' αναφερθούν, όπως το «αρχόντισσά μου συ τρανή κουράστηκα να σ' αποκτήσω» ~ «το κομπολογάκι» που, κάτω απ' την ειρωνεία των στίχων και της μουσικής του, αισθάνεται κανείς βαθύτερα μια σαρκαστική διάθεση σάτιρας για ένα τόσο δα πραγματάκι που, ενώ είναι ένα βάσανο, έχει καταντήσει απαραίτητο. Κοντά σ' αυτά τα τραγούδια συναντάει κανείς και μερικά που τραγουδούν το χασίσι. Ασφαλώς είμαστε κι εμείς σύμφωνοι πως μια τέτοια μουσική και ποίηση δεν μπορεί να μας ενδιαφέρει. Κι ακόμα συμφωνούμε για την κακή της επίδραση που την καταδικάζουμε.

Όμως δεν έχουμε την αφέλεια να πιστεύουμε πως μπορεί να σταματήσει μια τέτοια μουσική με «απόφαση» του Υπουργείου Παιδείας ή της Αστυνομίας. Αν το κράτος ενδιαφερόταν πραγματικά για ένα τέτοιο πράγμα θα έπρεπε να επέμβει σταματώντας το εμπόριο του χασισιού. Μα όλοι μας ξέρουμε πόσα συμφέροντα οικονομικά κρύβονται πίσω του. Η, ακόμα καλύτερα, τι προσπάθεια γίνεται για να περνά όσο μπορεί περισσότερο απ' αυτό το δηλητήριο στο λαό. Ας θυμηθούμε πόσα εκατομμύρια Κινέζοι βρίσκονται για τον ίδιο λόγο κάτω απ' την αποχαυνωτική επίδραση του οπίου.

Ο λαός δεν είναι φυσικά καθόλου υπεύθυνος. Όμως, μέσα στους όρους αυτής της κοινωνικής αθλιότητας, δημιουργούνται αυτά τα τραγούδια που ασφαλώς εκφράζουν καθυστερημένες κοινωνικές καταστάσεις. Με τέτοια τοποθέτηση και μ' αυτές τις προϋποθέσεις, νομίζουμε πως θα είχε αποτέλεσμα ένας αγώνας. Να υπενθυμίσουμε στα μουσικά μας σωματεία πως πριν απ' αυτό θα πρέπει να επέμβουν —κι εδώ έχουν και τη δύναμη και τον τρόπο— στη μουσική ορισμένων ταγκό και σουϊνγκ που αληθινά διαφθείρουν τον κόσμο;